

Ouder worden en de kracht van verhalen

Lezing door Prof. dr. Jan Baars
 Universiteit voor Humanistiek
www.janbaars.nl

Op uitnodiging van Stichting Levensverhalen

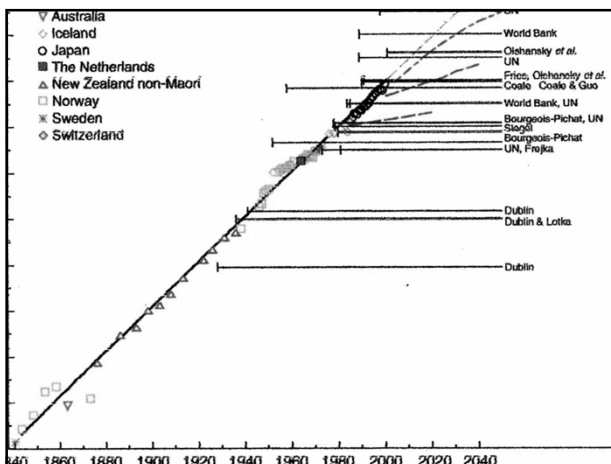
Inspiratiemiddag in Zaandam, 2 oktober 2014

Levensverwachting bij geboorte

- Mannen

1861-1865	36,46	
1901-1905	49,35	
1951-1955	70,69	
1996-2000	75,18	2012: 79,10
  - Vrouwen

1861-1865	38,24	
1901-1905	52,21	
1951-1955	73,38	
1996-2000	80,51	2012: 82,80
- © Centraal Bureau voor de Statistiek

Voortgaande ontgroening: Aandeel 65+-ers

- 1950: 771.000 (7,7% van 10 miljoen)
- 2013: 2,8 miljoen (16,7 % van 16,7 miljoen)
- 2020: 3,1 miljoen (18% van 17 miljoen)
- 2030: 3,8 miljoen (22% van 17,4 miljoen)

50+“Ouderen”: creatie van een grijze golf

Definitie Ouderenbonden:

- 2000: 4.784.000 (30% van 16 miljoen)
- 2013: 5,3 miljoen (35% van 16,7 miljoen)
- 2030: 7.073.000 (41% van 17,4 miljoen)

Ingesleten opvattingen uit de 19^e eeuw

- Sterke samenhang tussen kalenderleeftijd en veroudering
  - Arbeid leidt tot zorgbehoevendheid
    - ‘Ouderdom’ / ‘oude dag’ = zorgbehoevendheid
- Veel aandacht voor de dood, weinig voor ouder worden (‘zegen’).

De Paradox van de Steeds Jongere Oudere

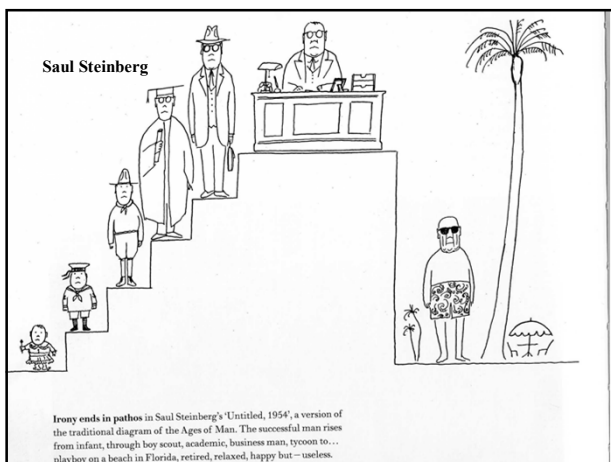
- Langzamere biologische veroudering – versnelde maatschappelijke veroudering:
In korte tijd 15-20 jaar langer (eerder) leven als ‘oudere’

Zorgelijke beeldvorming in media en arbeidsmarkt

- Medicalisering – verzorgelijking van ouderen

De Paradox van de Steeds Jongere Oudere

- Dominantie van Jeugdcultuur: Jong zijn / blijven
- Goed Ouder worden als Jong Blijven
- Uitbreiding van consumptieve ouderencultuur

Onderscheidingen

- Ouderdom? Oude dag?
- Bereiken van een hogere *leeftijd*
- *Veroudering* van het lichaam
- *Ouder worden* als sociaal-existentieel proces

Ouder worden gaat vanzelf?

- Verlies of verandering van jeugd, werk, partners, gezondheid, idealen, levensprojecten, liefde...
- Nieuwe mogelijkheden, verdiept inzicht, ervaring, oplossing van levensconflicten, vervulling van streven

De noodzaak van Grote en Kleine Verhalen

- De Evolutie – Mensheid – Beschaving – Kunst – Vooruitgang – Europa – Nederland – Noord Holland – Zaandam – Mijn familie – Mijn leven – mijn jeugd ....
- Overweldigende veelheid aan chaotische informatie moet zinvol worden samengevoegd tot een onderwerp of identiteit

Persoonlijke levensdomeinen en hun geschiedenis

- Gezin en relaties
  - Vriendschap
- Gezondheid - Natuur
  - Werk en inkomen
- Aspiraties en ambities
  - Spiritualiteit
- Eindigheid en Dood
  - Andere....

Diepte lagen in verhalen

- Feitelijke laag: naam, leeftijd, werk...
- Ervaringen-laag: hoe heb ik wat ervaren – hoe ben ik er mee omgegaan..
- Identiteits-laag: welke persoon komt hieruit naar voren?

Verhalen van reizen en gevormd worden

- Joods: uit de onderdrukking naar het beloofde land
  - Grieks: de reis van Odysseus naar huis
  - Christelijk: de reis van de pelgrim
- Modern: de verhalen van de wetenschap, technologie en het unieke individu

De verbindende kracht van verhalen

- Verhalen ontstaan vanuit een vertrouwdheid en vanzelfsprekendheid
- Risico van uitsluiting en vreemd worden van mensen voor elkaar
- Inspirerende verhalen delen en respecteren: ont-moeten
- Verbindende kracht: het menselijke heeft unieke vormen

De kracht van verhalen (1)

- Oriënterende kracht: waar kom ik vandaan?
- Transformerende kracht: door ver-halen iets van zijn vaste plaats halen
  - Verzoenende kracht:
Je verhaal doen - Verhaal halen - schade verhalen – op verhaal komen

De kracht van verhalen (2)

- Boeiende kracht: meeslepende verhalen
- Emotionele kracht: ontroering en geraakt worden
- Inspirerende kracht: voorbeelden die je iets meegeven

Goed ouder worden

- Goed ouder worden is geen voorschrift, maar een thema om te overdenken en zoekend vorm te geven
- Alle levensdomeinen hebben hun eigen betekenis: het gaat niet alleen om werk of gezondheid of spiritualiteit

Wat is een *goed* leven(sverhaal)?

- Om jezelf te verheffen, te rechtvaardigen – met anderen af te rekenen?
  - Om een boeiend verhaal te vertellen?
- Of een open onderzoek naar de zin/ zinnen van mijn leven?

Momenten van wijsheid (1)

- Bezinning – bezonnenheid
  - Geduld – innerlijke ruimte en rust
- Inzicht in wat wel en niet veranderd kan worden
- Betrokkenheid, verantwoordelijkheid en strijdvaardigheid voor wezenlijke zaken
- Acceptatie van hetgeen niet veranderd kan worden

Een vraag om wijsheid

“... Geef me de kracht om te accepteren wat ik niet kan veranderen,
de moed om te veranderen waar ik dat kan,
en de wijsheid om het verschil te kunnen zien...”

Momenten van wijsheid (2)

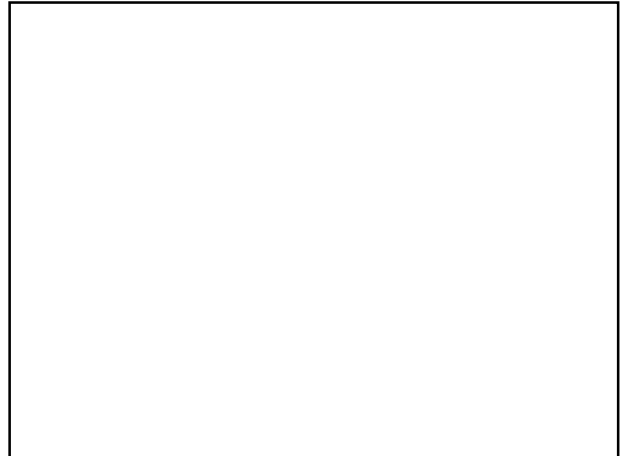
- Vinden van de juiste maat in een gegeven situatie
  - Zelf-relativering, ironie, humor
- Leren van ervaringen: wijsheid komt niet met de jaren maar vergt wel vele jaren
- Het leven wordt achterwaarts gekend, maar moet voorwaarts geleefd worden
  - Dankbaarheid

Vragen naar de Zin van het leven

- Heb ik verbondenheid ervaren en beantwoord? Met familie, het land, de natuur...
- Is mijn leven me alleen maar overkomen of heb ik er zelf ook de hand in gehad?
- Is wat ik heb gedaan te rechtvaardigen ten opzichte van anderen?

Vragen naar de Zin van het leven

- Geeft wat ik heb gedaan me een gevoel van zelfwaarde? Kan ik respect hebben voor mezelf?
- Kan ik de onvermijdelijke verandering en eindigheid van het leven accepteren?
- Hoe ga ik nu verder? Wat zijn de doelen in mijn leven? Zijn die nu veranderd of nog steeds dezelfde?

Nodig: cultuur van Goed Ouder Worden

- Pensionering – en daarna?
  - Levensstijl
- Status en respect voor ouderen
- Zinvolle plaats in de samenleving
  - Levenslang leren
  - Voldoende inkomen
  - Goede zorg
- Continuering van Europese traditie van solidariteit